

פורים - תפילה

משה שווערד

1. תלמוד בבלי מסכת חולין דף קל"ט/ב

המן מן התורה מנין המן העץ

2. ספר אור חדש עמוד נד

כי הנס בימי המן היה בשביל שהש"י שמע תפילתו ועל זה סובב כל המזמור של אילת השחר שיסד אותו דוד על גאולה

זאת ולא היה גאולה שהגיעו ישראל לצרה וזעקו אל הש"י ושמע הש"י תפילתם כמו זאת לכך הגאולה הזאת נקראת אילת כי קרן האילת יש לו פצולים מכאן ומכאן והקרן אשר אין לו פיצול הוא גולם סתום וכאשר יש לו פצולים אז הקרן יצא אל הפעל ואינו סתום וכך כאשר הצדיקים מרבים בתפילה ותפילתו יוצאת לפעל ולא יאמר סתם תפילתי רק יוצא לפעל ונגלה לפני הש"י כמו הקרן זוהו שהוא יוצא לפעל ואינו גולם סתום וכמו זה היתה גאולת אסתר שהיתה ע"י תפילה שבאותו זמן היו יושבים בחשך והיה להם כמו השחר שהוא חשך ולא אור וע"י שלא היה סתימה לתפילתם רק היה תפילתם יוצאת לכל כקרן אילה שיוצא ומתפצל והשחר עצמו ג"כ מתפצל כמו שאמר בירושלמי (ברכות ד, ב, יומא פ"ג א הלכה ב') לעיל כי אור השחר מנפצת והולך תמיד, ומפני כי אין גאולה שנעשית ע"י תפילה כמו זאת כמו שאמר דברי הצומות וזעקתם לכך נקראת הגאולה הזאת על שם התפילה ונקראת אילת השחר כי היו מתחזין בתפילה והיה תפילתו יוצאת לפעל ולא היה להם כיסוי וסתימה רק התפילה היתה לפני הש"י בפעל והבן הפרושים שפרשו חכמים בלשון אילת והם פרושים ברורים מאד, ולכן אמרה אח"כ (תהלים כב, ב) א-לי למה עזבתני וזה קודם שנשמע תפילתה אמרה בתפילתה (שם) א-לי למה עזבתני.

3. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף י"ב/ב

איש יהודי היה בשושן הבירה וגו' איש ימיני מאי קאמר אי ליחוסא קאתי ליחסיה ואזיל עד בנימין אלא מאי שניא הני תנא כולן על שמו נקראו בן יאיר בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו בן שמעי בן ששמע אל תפלתו בן קיש שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו קרי ליה יהודי אלמא מיהודה קאתי וקרי ליה ימיני אלמא מבנימין קאתי ..

4. מהרש"א על מגילה דף י"ב/ב

בן יאיר בן שהאיר עיניהם כו'. כמ"ש ליהודים היתה אורה גו' ובן שמעי ע"ש ששמע הקב"ה כי הקיש בתפלתו על שערי רחמים כו' כי כבר ננעלו שערי רחמים כדאמר' במדרשות שגזר עליהם כליה לולי תפלתו של מרדכי וצדיקים שבאותו דור שנפתחו להם שערי רחמים שננעלו:

5. ספר יערות דבש - חלק ראשון - דרוש ג (המשך)

ומרדכי ברוב תפלתו ודופקו דלתי מעלה, פעל שהשם רחם על עמו מבלי להשמידם

6. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כ"ט/א

משנה: והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו' וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים ואם לאו היו נופלים

7. ספר אור חדש עמוד סח

רב מותנא (שם) אמר מהכא (דברים ד, ז) מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו, ר"ל כי הצלת ישראל בגאולה זה היה מכת התפילה שהיו גוברים בזה על עמלק בתפילה כדכתיב (בראשית כז, כב) (ב"ר, סה טז) הקול קול יעקב והידים ידי עשו כי אם אין קול יעקב הידים ידי עשו אבל אם קול קול יעקב אין שולטין ידי עשו ודברים אלו ידועים בחכמה איך קול יעקב מנצח את עמלק וכדכתיב (שמות יז, יא) וכאשר גברו ידי משה בתפילתו היו גוברים ישראל וכאשר יניח ולא היה קול קול יעקב וגבר עמלק [ספר אור חדש עמוד סט] כך בתרגומו (שם) כאשר ירים ידו בעלן וגברו ישראל וכאשר ינוח וגו' והרי לך כי התפילה הוא נצחון של עמלק וזהו ענין המגילה כאשר תבין הדברים עמוקים מאוד.

8. ברכי יוסף אורח חיים סימן תרפ"ג

כתב בספר ארחות חיים (אות כה) דמה דנהגו להתענות ביום י"ג אף שהוא יום שלפני פורים, היינו טעמא, דלא נאסר אלא תענית של צער, אבל תענית זה בא לזכר תענית אסתר, ושיזכור כל אדם שהבורא יתברך רואה ושומע כל איש בעת צרתו וכו'. ע"ש. וכזה כתב הר"ן בפ"ב דתעניות (ז ד"ה אבל) משם הראב"ד. וראיתי להרב בית דוד סי' תע"ה. שכתב שטעם התענית לפי שזכו ישראל שנתקבל אותו תענית ביום י"ג בימי מרדכי, לפי שמגלגליו זכות ליום זכאי, וכאזי גוונא כתב הר"ן (ר"ה ג ב) בטעם ראש השנה, ע"ש. והשיג עליו הרב מהר"ש פלורנטין בספר בית הרוחא דף ל"ה, שאינו דומה למ"ש הר"ן, דשם היה אותו יום עצמו, וכי' אבל הכא היה התענית י"ג בניסן, כמש"ל (מגילה טו א) על פסוק ויעבור מרדכי, ואנו מתענין באדר, ולא שייך מגלגליו זכות וכו'. ואם היה התענית כ"ג אדר אחי שפיר מ"ש משום שמגלגליו, עכ"ל. ולא קשה מידי, שהרב בית דוד על התור קאי, שפירש יום קהלה כ"ג, וכוונתו שגם ישראל ומרדכי התענו כ"ג אדר, כמו שעשה משה רבינו כשנלחם בעמלק, וכדמוכח מדברי הרא"ש (מגילה פ"א א' ס' א) ומפורש בדברי הר"ן (מגילה א ב ד"ה גמ') שבי"ג אדר עשו תענית בימי מרדכי, ע"ש.ב.

9. בית דוד סי' תע"ה

ולכן נלע"ד שהטעם הוא לפי שזכו ישראל שנתקבל אותו תענית ביום י"ג בימי מרדכי אם כן הוא יום רצון לכך אנו מתענים בו ומתפללים בו על הגלות שאנו בו דכיון שנעשה בו נס אז אפשר שיעשה לנו גם כן נס ויקובל תפילתי

לינצל מהגלות לפי שמגלגלין זכות ליום זכאי... כיון שהוא יום נס ונגאלו בו צריכין אנו לבקש רחמים שיגאלנו

באחרונה כבראשונה ע"כ הרי שצריכין לבקש רחמים על הגלות ביום שנעשה בו נס ובזה ניהא מ"ש בגמ' שעתידי ליהפך תענית זה לששון דכיון שעיקר התענית הוא על הגלות כשנצא מן הגלות אין צריך עוד תענית אלא אדרבא נעשה בו שמחה על שניצולנו מהגלות ואין אנו צריכים עוד לתענית

10. ספר קב הישר - פרק צז

וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל יקח פנאי לעצמו ביום התענית אסתר ויאמר תחלה מזמור כ"ב בספר תהלים "אילת השחר, ודרשו רז"ל דאסתר היתה נקראת אילת השחר. ואח"כ ישפוך שיחו לפני ה' ויבקש בקשתו ויזכיר זכות מרדכי ואסתר אשר בזכותם יעתר לו הקב"ה ויפתח לו שערי רחמים ותקובל תפלתו ברצון... כי יום תענית אסתר ויום פורים הם ימים של רצון ואהבה, לכן טוב להתפלל ביום תענית אסתר ושומע תפלה יקבל ברחמים וברצון את תפלתו אמן:

11. קונטרס בעניני ימי הפורים (עמ' ק-קא)

ועוד מצינו בענין זה, דהנה בס' סגולות ישראל סימן ס"ו כתב וז"ל מקובל מפי גדולי עולם, דסגולה בפורים להשכים בבוקר ולהרבות בתפילה ובבקשה לפני השי"ת על כל דבר, הן על בני חיי ומזוני והן על שאר דברים, ועל כל קרוביו ועל כל עם ישראל, וכעין יום הכפורים שהוא יום תפילה כך פורים הוא יום עת רצון מאוד... ובס' דברי יחזקאל בעניני פורים כתב וז"ל, בפורים כל אשר יבקשו ישראל מהשי"ת תקובל תפילתם עכ"ל, ובס' תורת אמת בעניני פורים כתב, דפורים הוא זמן מסוגל שיכולין ע"י תפילה להושיע בו ג"כ בזרע של קיימא, עיי"ש. ועי' בחידושי הרי"ם עה"ת בעניני פורים שכתב וז"ל, פורים הוא זמן רצון לכל, שעת רעוא דרעיון, וכל אחד יכול לפועל אצל השי"ת שימלא כל משאלות לבו לטובה, עכ"ל, ובאמת יש נוהגין לומר כל ספר התהילים באשכמת הבוקר בפורים, וזהו כי הוא עת רצון כעין יוה"כ"פ וכנ"ל, ולפחות לגמור תהילים של אותו יום, וכמו שהביא בספר הקדמון "נוהג כצאן יוסף" (פרנקפורט תע"ח) וז"ל, בשחרית הולכים לביהכנ"ס קצת קודם שיאיר היום כדי יסיימו תהילים של אותו יום עד הנץ החמה ויתפללו, עכ"ל.

12. סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר פורים

ואין אומרים הלל בפורים. מ"ט, לפי שאין אומרים הלל על נס שבח"ל, לפיכך נופל אדם על פניו בפורים. וכך אמר רב עמרם בר ששנא ריש מתיבתא, כך מנהג במתיבתא שירדין תנאין לפני גאון ואב"ד ואלופים וכל ישיבה כלה ומבקשים רחמים הרבה ונופלין על פניהם, שאין דומה פורים לכל המועדות ולחנוכה, שבכולן אנו אומרים את ההלל ואומרים זה היום עשה ה' נגילה, ואלו בפורים אין אומרים אותו. מ"ט, שנגאלו ישראל ממיתה לחיים, ואנו צריכים לרחמים שיגאלנו באחרונה כבראשונה.

13. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ג/ב

מאי מבעה רב אמר מבעה זה אדם... רב אמר מבעה זה אדם דכתיב אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיו בעיו

14. רש"י בבא קמא דף ג/ב

אמר שומר - אמר הקב"ה: אתא בקר - גאולה לצדיקים:
וגם לילה - חשך לרשעים אם תשובו בתשובה ותבקשו מחילה בעיו אלמא באדם כתיב בעיו:

15. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יד/א

אמר רבי אבא בר כהנא גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל שכולן לא החזירום למוטב ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב

16. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צז/ב

כתנאי רבי אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין אמר ליה רבי יהושע אם אין עושין תשובה אין נגאלין אלא הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושין תשובה ומחזירין למוטב

17. ספר תורת חיים על סנהדרין דף צז/ב

מעמיד להם מלך שגזרותיו קשות כהמן כו'. נראה דהיינו מה שאמרו חז"ל שכל המועדות עתידות בטלות מלבד ימי הפורים וכן יסד הפייט ביצור פרשת זכור ויליף לה מדכתיב וזכרם לא יסוף מזרעם לפי שגאולה האחרונה תהיה דוגמת גאולת פורים מה התם ע"י גזרותיו של המן חזרו ישראל בתשובה ונגאלו כמו שאמרו חכמים גדולה היתה הסרת טבעת ממ"ח נביאים וכו' כך גאולה העתידה יעמוד שלטן שגזרותיו קשות כהמן כו' וכיון שגאולות הללו דומות זו לזו יזכרו הכל לעתיד את ימי הפורים ויאמרו כי הגדיל ה' לעשות עמנו כאשר עשה עם אבותינו וזהו שאמר הכתוב וזכרם לא יסוף מזרעם:

18. The Lord is Righteous in All His Ways (219)

Another point. Yes, Edom is Esau. "He is Esau, the father of Edom." But it really means Amalek, the grandson of Esau (Gen. 36:12). The enemy of the Jew is identified with Amalek. No matter what his race or what historical time period he lives in, anyone who wants to erase the name of the Jew from the surface of the earth is classified as Amalek. Amalek is not a racial concept; it designates the enemy who wants to destroy the Jew, the uniqueness, the individual identity, and the spiritual personality of the Jew. This is Edom. And the current exile, which will come to an end with the arrival of the Messiah, is the exile of Amalek. "His Name is not whole, nor is His throne whole, until the name of Amalek is completely eradicated" (Rashi, Ex. 17:16, s.v. *ki yad*).

19. רמב"ם יד החזקה - הלכות מגילה פרק ב

(יח) כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר הרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה

20. ספר תורת חיים על סנהדרין דף צו/ב

נראה דהיינו מה שאמרו חז"ל שכל המועדות עתידות בטלות מלבד ימי הפורים וכן יסד הפייט ביוצר פרשת זכור ויליף לה מדכתיב וזכרם לא יסוף מזרעם

21. ספר שמות פרק יז

(טז) ויאמר כי יד על כס י-ה מלחמה לידוד בעמלק מדר דר

22. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סד/א

א"ר יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים מפני שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים

23. רבינו בחיי בראשית פרשת חיי שרה - תולדות פרק כה

(כא) ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא. הכתוב היה ראוי להקדים ולומר, ותהי רבקה עקרה ואח"כ: ויעתר יצחק לה' כי עקרה היא, ומה שהקדים התפלה יתכן לומר שהקדים העיקר, ולמדנו שאין הכונה שתהיה העקרות סבת התפלה שא"כ הסבה עיקר והתפלה טפל לה, אבל הכונה לשון הכתוב כי התפלה סבת העקרות, ולומר לך שלא נתעקרה אלא כדי שיתפללו שניהם על הדבר. לפיכך הקדים התפלה שהיא העיקר והסבה הראשונה שבשכיבה בא העקרות לרבקה אמנו. והוא שדרשו ז"ל: (שיר השירים רבה ב, לד) מפני מה נתעקרו האמהות, מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים, ומכאן יש ללמוד עוד כח התפלה שהיא גדולה מאד ואפילו לשנות הטבע, ומטעם זה הוזכר לשון "ועתה" ולא אמר ותפלו או ויצעק, ושאר הלשונות, כי הוא מלשון עתר, וכן הבינו ז"ל, הוא שאמרו בפ"ק דסוכה: למה נמשלה תפלתן של צדיקים לעתר, מה עתר זה מהפך הגורן הזה ממקום למקום, כך תפלתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקב"ה ממדת אכזריות למדת רחמנות. באורו: מה העתר מהפך את התבואה ממטה למעלה, ואח"כ מפלת ממעלה למטה. כך הצדיק בתפלתו מחשבתו משוטטת ועולה ממטה למעלה ואח"כ ממשיך ומוריד השפע ממעלה למטה. וכן פירשונו עוד מלשון רבי תפלה, מענין: (יהוה קאל ת, יא) "ועתה ענן הקטרת עולה", ועוד מלשון מחתרת וכענין שדרשו במנשה (סנהדרין קג א).

24. ספר אסתר פרק ה

(י) ויאמר המלך אחשורש לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי הנה בית המן נתתי לאסתר ואתו תלו על העץ ....

(ט) ויקראו ספרי המלך בעת ההיא בחדש השלישי הוא חדש סיון בשלושה ועשרים בו ....

25. ספר אסתר פרק ד

(ג) ובכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד שק ואפר יצע לרבים:

26. לבוש אורח חיים סימן תרע:סעיף ב

ומפני שלא נמסרו ישראל באותו זמן ביד מושל אחד שהיה מושל עליהם להריגה כמו שהיה בימי המן, אלא שבאו האויבים עליהם למלחמה ולא בקשו מהם אלא ההכנעה, ולהיות ידם תקיפה על ישראל ולהעבירם על דתם, כידוע ממעשה אנטיוכס שלא גזר עליהם להרוג ולהשמיד רק צרות ושמודות כדי להמיר דתם, כדרך המלכים המנצחים זה את זה וכובשי אחד מדינות חבריהם ומכריזין לאמונתן, ואם היו ישראל מכניעים להם להיות כבושים תחת ידם ולהעלות להם מס וחזורים לאמונתם הליה, לא היו מבקשים יותר, אלא שנתן השם יתברך וגברה יד ישראל ונצחום, לכך לא קבעום אלא להלל ולהודות, ולא למשתה ושמחה, כלומר כיון שהם רצו למנוע אותנו מזה לכפור בדת ח"ו, ובעזרתו יתברך לא הפיקו זממם וגברה ידינו, לכך קבעו אותם לחזור ולשבת ולהודות לו על שהיה לנו לאלקים ולא עזבנו מעבודתו, אבל בימי המן שהיתה הגזירה להרוג ולהשמיד את הגופות שהוא ביטול משתה ושמחה, ולא את הנפשות שאפילו המירו דתם ח"ו לא היה מקבל אותם, לכך כשנצלו ממנו קבעו להללו ולשבתו יתברך גם כן על ידי משתה ושמחה, הלכך ריבוי הסעודות שעושים בחנוכה אינן אלא סעודות הרשות.

27. ב"ח אורח חיים סימן תרע

והיה אומר מהר"מ וכו'. ואיכא למידק היא גופה קשה למה לא קבעום למשתה ולשמחה כמו בפורים. ונראה דבפורים עיקר הגזירה היתה לפי שנהנו מסעודתו של אותו הרשע (מגילה יב א) ועל כן נגזר עליהם להרוג ולאבד את הגופים שנהנו מאכילה ושתייה של איסור ושמחה ומשתה של איסור וכשעשו תשובה עינו נפשותם וכמו שאמרה אסתר לך כנוס את כל היהודים [וגו'] ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים וגו' (אסתר ד טז) ולפיכך קבעום למשתה ויום טוב לזכור עיקר הנס ...

28. ספר פרי צדיק לחנוכה - אות יד

והחשמונאים שיצאו למלחמה בודאי אין מקום למלחמה כזו במתי מעט. רק מפני שהופיע בהם אז מדרגה זו שידעו שהכל בנס כעין מה שאמר ר' חנינא בן דוסא מי שאמר לשמן וידלוק כו', שהכל יד ה' עושה ואין שום דבר בטבע. ומי שיתן כח לגבורי מלחמה המרובים לכבוש אין מעצור לו להושיע גם למתי מספר וכמו שמורה שם יוחנן על נסי נסים כאמור:

29. קובץ מאמרים של הגרא"ו (עמ' צג-צד)

ה. והנה כלל גדול נמסר לנו „אם לא חדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן, בדרך שרכו בה אבותינו מעולם. רשיי. ואיכ עלינו להתבונן מה עשו אבותינו בשעת גזירת השמד. ומצינו שני יו"ט, שנקבעו לדורות לזכר הנסים, שניצלנו מגזירות המן ואנטיוכס. ויש הפרש בין שני יו"ט אלו, שיום הפורים נקבע ליום משתה ושמחה וימי חנוכה אינם ימי משת' ושמחה. רק להודות ולהלל. וטעם ההבדל הזה פירש בלבוש. מפני שגזירת המן היתה על הגופים להשמיר. להרוג ולאבד ולא נזכר כלל שהיו יכולים להנצל ע"י עזיבת דת, אבל גזירת אנטיוכס היתה רק על הנפשות, כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל, ועתה נחוי אנן מה עשו אבותינו או באיזו אמצעים אחזו כדי להנצל משתי הגזירות. ומצינו בגזירת המן, לך כנוס את כל היהודים וצומו עלי „עודי ותפול אסתר אל רגלי המלך ותתחנן לו... אבל לא עלתה על דעתם. להלחם בורזע נגד המן. ואין לאמר הטעם, מפני שידעו שאין כח בהם לעמוד נגד האויב, זה אינו כלום, שהרי היו בתן נביאים ואילו ידעו כי הוא רצון ה' להלחם נגד המן, ודאי היו

בוסרים עצמם להריגה, והרי גם החשמונאים היו מעטים נגד רבים וחלשים נגד גבורים ובכ"ז לא נמנעו מלהלחם, אלא ברור, כי בימי המן ידעו, כי לא זו הדרך להלחם בורזע ואחזו רק באומנות אבותיהן לצעוק אל ה', אמנם בגזירת אנטיוכס, אף כי בודאי ג"כ התענו ותחללו לה', בכ"ז לא הסתפקו בזה, אלא חרפו נפשם למות במלחמה ממש, וצריך להבין טעם ההבדל הזה.

30. קובץ מאמרים של הגרא"ו (עמ' צג-צד)

ט. יש להבין ולידע, כי אף שבכל הארץ משפטיו ואין עוד אלכדו כתיב, אבל בשעה שמדה"ד מתגברת מאד לפעמים ניתנה רשות לשטן ללחום נגד הקב"ה כביכול. (עיין בסוף מסלת ישרים דבריו בהקדמה לקל"ח פתחי חכמה, בענין גזירות ת"ח, וברמב"ם רפ"ט מהל' תשובה). ונמצא שישנם שתי מיני הנהגות: א) מעשי ה' (ב)מעשה שטן. וכן הגזירות על ישראל הן בשני האופנים, ובכל גזירה צריך להבחין מאיזה אופן היא. וסימני הבחינה בזה, שאם הגזירה היא על הגופות כבימי המן, זוהי מעשה ה', ותכליתה היא להחזירנו למוטב, וגדולה הסרת הטבעת ובאופן זה אין מקום למלחמה והיא לא תצלח. אבל אם הגזירה היא על הנפשות ותכליתה היא להעביר ישראל על דתן ולא להחזירם למוטב, אין זה מעשה ה', כי אם מעשה שטן. וכדי להחליש כח השטן דרוש שישראל ימסרו עצמן להריגה, במלחמה ממש. ודוגמא לזה אנו רואין בימינו

31. ספר אור חדש עמוד קסד

כי אסתר ידעה בבירור הגמור כי צרה זאת אין לה רפואה כי אם ע"י תפילה כי ידעה אסתר מה שאמר הכתוב (תהלים קכד, ב) לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם, וידעה כמה גדול כח המן שאין רפואה לצרה רק כי אם ע"י הש"י בעצמו וכמו שבארנו למעלה דבר זה **ולפיכך אין מועיל לזה אלא התפילה כי התפילה גובר על כח המן**

32. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ז/ב

אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפורי'א עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי

33. מסכת סופרים פרק ארבעה עשר

(ה) במגלת אסתר אמרו שצריך להזכיר בו זמן ולאחר קריאתה צריך הקורא לומר בא"י אמ"ה הקל הרב את ריבנו והדן את דיבנו והנוקם את נקמתנו והגואלנו והמושיענו מכף כל עריצים ברוך אתה ה' הקל העוור ומושיע. כנגד עלבונה של תורה מברכין וי"א כנגד עלבונם של ישראל מברכין:
(ו) ועוד אמרו שכן צריך ליתן שבח והודאה על הגאולה ועל הפדות וחיותם בא"י הא-ל הנקמות המשלם גמול לאויבים ומגן לצדיקים ומושיע עמו מיד שונאיהם ואחר כך מקלס לצדיקים בורך מרדכי ברוכה אסתר ברוכים כל ישראל **רב אמר צריך לומר ארור המן וארורים בניו** אמר רבי פנחס צ"ל חרבונו זכור לטוב:

34. שו"ע אורח חיים - סימן תרצ

(טז) **צריך שיאמר: ארור המן**, ברוך מרדכי, ארורה זרש, ברוכה אסתר, ארורים כל שונאי ה', ברוכים כל המאמינים בה';

35. ספר אור חדש עמוד נא

והמן הפך זה שנרמז כמה שכתוב המן העץ וגו' כי אכילה הזאת הביא המיתה לעולם ועץ הדעת מוכן למיתה מיום שנברא וכך המן היה מוכן לאבד ולהרוג מיום שנברא והאכילה הזאת שהביא המיתה היה ע"י נחש הקדמוני **וכן המן שהוא מזרע עמלק המעוקל והוא נחש עקלתון וממנו המיתה בא לעולם**

36. ספר יערות דבש - חלק שני - דרוש ח

והקב"ה הזמין להם המן הנחש לשוך אותם והיו מולידים, וצמחה ישועה על ידי תשובה, וכך הוא בכל פיוטים כי המן נחש, **והמן ידע כי הוא נחש**, רק לא ידע אם נחש ארצי או תנין בים

37. ספר במדבר פרק ז

(יב) ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשון בן עמינדב למטה יהודה:
(יג) וקרבו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף **שבעים שקל בשקל הקדש** ...

38. מדרש רבה במדבר פרשה יד פסקה יא

שבעים שקל בשקל הקדש כנגד ע' אומות שיצאו ממנו ד"א למה שבעים כנגד מראש ספר בראשית עד קללת נחש שבעים פסוקים א"ר פנחס שני אויבים לא נארו עד שהשלים עליהם שבעים פסוקים הנחש והמן הרשע הנחש מבראשית עד ארור אתה מכל הבהמה שבעים פסוקים המן מאחר הדברים האלה גדל המלך וגו' עד ויתלו את המן שבעים פסוקים לתכלית שבעים נתלה על המשים ד"

39. ספר אמרי נועם - לפורים

זכור את אשר עשה לך עמלק [דברים כה יז]. הנה איתא בפסיקתא [רבתי פרשה יב] זש"ה יזכר עון אבותיו וגו' וחטאת אמו אל תמח, עיי"ש. ונדרש שם כל הענין של עמלק, וז"ש ויאבה קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה [תהלים קט יז], **כי ידוע אשר עמלק והמן שורשם מנחש הקדמוני, כמ"ש במד"ר** [במדבר רבה פרשה יד אות יא] תכלית שבעים נתלה על חמשים, היינו, מ"בראשית" עד "ארור אתה" יש שבעים פסוקים, וכמו כן מן "גדל המלך את המן" עד "ויתלו".

40. ספר יערות דבש - חלק שני - דרוש ב

ובאמת בכל עמלק יש טוב ורע, כמ"ש [יל"ש סוף בשלח] ע"מ ק"ל אותיות עמלק, ע"מ בקדושה, והוא ראשית גוים, אבל ק"ל בטומאה, והקול נשמע בית פרעה, קלים היו רודפינו, סמל הקנאה סמל גימטריא ק"ל, ולכך אחריתו עדי אובד, **וכן המן**, אותיות מ"ה בקדושה, **אבל נו"ן פשוטה הוא נחש** כרוך בעקבי נחש בריח, ולכך אחריתו נתלה על העץ חמשים אמה, ולכך מבני בניו של המן למדו תורה ברבים [גיטין נז ע"ב ושם איתא בני ברק], כי היה כלול טוב ורע, והטוב שנפרד ממנו נתגירו. **וליהות כי שרשי עץ הדעת גפן היה**, ולכך כל ענינו היה להכשיל לישראל כמעשה נחש לחוה ואדם בינו, ולכך עשה משה לישראל להשקותם יין חמת תנינים, ונלכדו עי"כ בזנות, כאשר נעשה לחוה עם נחש, וגם המלך והמן ישבו לשתות, הכל ביין:

41. ספר בני יששכר - מאמרי חדש אדר - מאמר ז:ט

בשם מהרה"ו, אסתר היתה גלגול חוה עיי"ש... עיין בכתבי מרן האריז"ל המן היה מבחינת נחש שפיתה את חוה לאכול אכילה אסורה והביא מיתה לעולם, כמו כן זאת היתה עצתו במשתה אחשוורוש להאכיל את ישראל מאכלות אסורות ועל ידי זה נתגבר להביא מיתה ח"ו ...

42. תלמוד בבלי מסכת חולין דף קלט/ב

המן מן התורה מנין המן העץ

43. ספר בני יששכר - מאמרי חדש אדר - מאמר ז:ט

והנה נרמז [חולין קלט ע"ב] המן (הוא נחש) מן התורה המן העץ וכו' [בראשית ג יא], ולתקן כל אלה צותה אסתר (היא חוה) וצומו עלי, כי אני הוא שגרמתי כל אלה בשמעי לעצת הנחש באכילה, ואמרה [אסתר ד טז] ובכן אבא אל המלך אשר לא כדת, וכאשר אבדתי (שהנחש הטיל זוהמא בחוה) [שבת קמו]. ואבדה מעלתה הראשונה) אבדתי (גם כעת, אחשוורוש יבעול אותה ברצון), והנה נתקיים אז בהמן הוא בחינת נחש הוא ישופך ראש [בראשית ג טו] שנתלה בראשו על העץ, וזהו שנרמז במגילה [אסתר ט כה] ובבואה לפני המלך (סתם, מלך מלכי המלכים [אסתר"ר פ"ג י]), אמר עם הספר (התורה) ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו, רצ"ל כבר נרמז מיתתו בתורה הוא ישופך ראש המן העץ וכו':

44. ספר בראשית פרק ג

(יד) ויאמר ידוד אלקים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה מכל הבהמה ... ועפר תאכל כל ימי חיך:

45. ספר יערות דבש - חלק ראשון - דרוש ג (המשך)

ויתכן עליו באמת ארור המן, כי זה נחש המסית, ולכך נרמז שמו בנחש, בהסיתו לאכול עץ הדעת, כדדרשינן (חולין קלט), המן מן התורה מנין, המן העץ:

46. ספר אמרי נועם - לפורים

ועוד אמרו ז"ל [בראשית רבה פרשה יט אות ב] ד' פתחו ב'אף' כידוע, והנחש הביא קללה וגרמה מיתה ר"ל, וכמ"ש ארור אתה [בראשית ג יד], ועל כן נאמר אצל המן ויעש העץ [אסתר ה יד]. עולה קל"ה, וכמו כן על ידי פיתוי הנחש בחטא העץ נמשך הקללה ר"ל. וזהו ארור המן, שהוא דוגמת הנחש

47. ספר ליקוטי הלכות או"ח - הלכות תחומין וערובי או"ח - תחומין הלכה ד

(ט) ... זה בחינת עד דלא ידע בין ארור המן שהוא בחינת כל העוונות שנמשכין מזהמת הנחש בחינת ארור אתה וכו' לברוך מרדכי, כי גם העוונות נעשים כזכיות ונעשה מהם תורה על - ידי התשובה בחינת ביום ההוא יבקש עון ישראל ואיננו כנ"ל:

48. ספר השל"ה הקדוש - הגהות לספר שמות - פרשת תצוה, דרוש ב, היטב

... כי יד על כס י"ה ובאמצעי עולה ל"ט הוא ארור המן עיין בציוני בענין קללות אדם וחוה נחש עולה ל"ט, ושם מרומז המן, המן העץ, והוא ארור ליטא וברוך מרדכי עכ"ל סליק:

49. ספר בניהו בן יהוידע על מגילה דף ז/ב

שם אמר רבא מחייב איניש לבסומי בפורייה עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי... ועוד נראה לי בס"ד, שתוקף הנס היה בעבור דהמן נתלבש בו נחש הקדמוני, ולכך היה כוחו חזק מאד ועם כל זה השי"ת הצלנו מידו ושב גמולו בראשו, וידוע כי נחש הקדמוני נקרא קטע שנקצצו ידיו ורגליו, ופירש רבינו האר"י ז"ל הכונה שנתבטלו הקליפות שהיו כנגד ידיו ורגליו, ואם לא היה לו כן היה מחריב העולם ועל כן נקרא נחש הקדמוני קטע, ולכן נמצא שמספר ארור האמור אצל המן יתר על מספר ברור האמור אצל מרדכי מספר קטע, רמז כי עם המן היה מחובר נחש הקדמוני הנקרא קטע, ועם כל זאת הצילנו השם יתברך מידו, ונמצא תוקף הנס היה בשביל ההצלה של ישראל שהיתה מיד הקטע הוא נחש הקדמוני אשר רמזו בהפרש שיש בין מספר ארור האמור אצל המן ובין מספר ברור האמור אצל מרדכי, ואם האדם לא נשתכר כל כך ועדיין יש בו דעת להכיר בתוקף הנס שהיה מצד ההצלה מן הקטע הנזכר, ישתה עוד כדי לעורר השמחה בוכרון הנס, אבל אם נשתכר כל כך שאין בו דעת להבחין ולהשכיל בתוקף הנס, אין צריך שישתה עוד. וזה שאמר מיתייב לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, רוצה לומר לא ידע להבחין ולהבין בתוקף הנס בהצלה מן הקטע הרמזו בין מספר ארור הנאמר אצל המן ובין מספר ברור הנאמר במרדכי.

50. תלמוד בבלי מסכת יומא דף עה/א

תניא אמר רבי יוסי בוא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מקניט את חבריו יורד עמו לחייו אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן קלל את הנחש עולה לגג מזונותיו עמו יורד למטה מזונותיו עמו

51. תלמוד בבלי מסכת יומא דף עו/א

שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שיש לו בן אחד פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו כל יום אף ישראל מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב נמצאו כולן מכוננים את לבם לאביהן שבשמים

52. ספר פרדס יוסף על ספר בראשית פרק ג פסוק יד

[עט] ועפר תאכל כל ימי חיידך (ג, י"ד). לכאורה קשה, אם זה טבעו הוא כבשר וירקות, א"כ הקללה לברכה יחשב כי יש לו תמיד מן המוכן ואינו צריך לחפש כמו שאר בעלי חיים. אך זה טעות, אם רגש החמדה ילקח ממנו חייו עליו למעמסה, וחכמי הטבע המציאו שזאת הסבה שארסו ממית, שכל ימי חייו בכעס ועי"ז זורק מרה וממית, כי רגש תשוקה וחמדה רגש הכרחי טוב לקיומו של עולם... וראיתי בשם החידושי הרי"מ ז"ל, דהקללה היה דלא יהיה להנחש שום חיבור עם הקדושה, כמו שנאמר [תהילים ק"ד, כ"א] הכפירים שואגים לטרף ולבקש מא-ל אכלם, והקב"ה אמר להנחש הא לך מאכלך והלך מאתי, ואין לך עמי שום התחנות וקישור:

53. ספר במדבר פרק כא

(ה) וידבר העם באלקים ובמשה למה העליטנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל:
(ו) וישלח ידוד בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל:
(ז) ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו בידוד ובך התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש ויתפלל משה בעד העם:
(ח) ויאמר ידוד אל משה עשה לך שרף ושים אתו על נס והיה כל הנשוך וראה אתו וחי:
(ט) ויעש משה נחש נחשת וישמהו על הנס והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי:

54. כלי יקר על במדבר פרק כא פסוק ה

כלפי מעלה מה יתן לך ומה יוסיף לשון רמיה (שם קכ ג) ע"כ שולחו בהם הנחשים לפי שתפסו אומנות נחש הקדמוני שספר לה"ר בבוראן כי הלשון נופל על הלשון כי הנחש שחטא בלשון נופל על בעלי הלשון. והביט אל נחש הנחושת וחי, שיראה מה שקרה לנחש הקדמוני ואז לא ישוב לכסלה:

55. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כט/א

שנה והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו' וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים ואם לאו היו נופלים כיוצא בדבר אתה אומר עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו וחי וכי נחש ממית או נחש מחיה אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאין ואם לאו היו נימוקים ...

56. שו"ת ציץ אליעזר חלק כב סימן עו

(ח) ... רצוני לבטא קידוש שם שמים זה במאמר קצר שמובא בשם קדמון שפירש את כוונת הפסוק של "לך אמר לבי בקשו פני את פניך ד' אבקש" שאמרנוהו במזמור לדוד אורי, אשר המפרשים מתקשים בהכוונה של "לך אמר לבי בקשו פני, ורש"י מפרש שר"ל "לך בשבילך בשליחותך אומר לבי בקשו כולכם וכו", ונדמה שהוא דחוק וסתום עכ"פ לפרש כזאת.

ופירש הקדמון הנ"ז הכוונה של דה"ע"א בזה עפ"י הגמרא בברכות דאיתא: כינור היה תלוי למעלה ממטו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו, מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר, כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו ואומרים לו אדוננו המלך עמך ישראל צריכים פרנסה, אמר להם צאו והתפרנסו זה מזה, אמרו לו אין הקומץ משיב את הארי ואין הבור מתמלא מחוליתו, אמר להם לכו ופשוטו ידיכם בגדוד וכו'. ונשאלת השאלה, הרי משעלה עמוד השחר הגיע כבר זמן תפלה של שחרית ואיך קיבלם דוד, וגם עסקו בעניני פרנסה, לפני שהתפלל דוד קודם תפלת שחרית לפניו ית"ש?

על כן פירש הקדמון הנ"ל ז"ל דבמתכוין נהג דוד המלך בכזאת, והוא זה, מפני לראות וללמוד באופן מוחשי איך שצריכים לעמוד ביראת כבוד בתפילה לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ולכן סידר שלפני כן יכנסו חכמי ישראל לפניו במבוקשם, ואפשר להבין באיזה דחילו ורחימו וכריעה והשתחואה נכנסו חכמי ישראל אצלו כדת הנכנסים לעמוד לפני המלך, ומזה למד איפוא ד"ה באופן מוחשי וללמוד בגו"ש ובק"ו איך שצריך כבר הוא לעמוד לאחר מיכן בגשתו לעמוד בתפלה ותחנונים לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, בדיוק ובדקדוק ככתוב ונפסק כן בסעיף הראשון של השו"ע או"ח.

וזהו איפוא כוונת הפסוק של "לך אמר לבי" וגו' שאמר דה"ע"ה במזמור של "לדוד אורי", והיינו דר"ל, לך אמר לי לכבודך שהוא שאמר לבי לי שיבואו מקודם עמידתי בתפלה חכמי ישראל אצלי לשטוח לפני מבוקשם, וראה ואתבונן באיזה צורת - כבוד שמתציבים לפני, כמשפט עומדי ומבקשי פני מלך, ומתוך זה אלמד באופן מוחשי ובקל וחומר איך כבר באיזה גישה ורעדה וצורך "את פניך אבקש" כבר, דע"כ מיד יגיע אליו היראה וההכנעה והלקח איך שצריך

להתכונן ולגשת כבר בתפלה והכנעה ולכרוע ברכ לפני המלך הגדול הקדוש ברוך הוא הממליך מלכים ולו המלוכה, ואשר מלוא כל הארץ כבודו.

57. ספר נתיבות עולם א - נתיב העבודה - פרק ג

(ח' ע"א) אמר רבי חסדא לעולם יכנס אדם שני פתחים שני פתחים סלקא דעתך אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל. ופירוש זה שאם יכנס שיעור פתח אחד אין הפתח האחד מורה רק על הסלוק מבחוץ בלבד, דהיינו שהוא מסלק עצמו מכל עסקי העולם ואין זה התייחדות לגמרי עם השם יתברך, שצריך אל זה שני דברים, האחד הסלוק מכל הדברים, והשני להתייחד עם השם יתברך אשר הוא מתפלל לפניו. ואין זה בלא זה שאם אין מסלק עצמו מכל הדברים שהם בחוץ אף שהוא פונה להשם יתברך ומתפלל לפניו מכל מקום יש כאן עירוב המחשבה והוא מעכב הדביקות עם השם יתברך, ואם מסלק עצמו מכל הדברים שהם בחוץ עדיין צריך שיתחבר עם השם יתברך. ולפיכך צריך שיכנוס שיעור שני פתחים, הכניסה בפתח האחת היא הסתלקות מבחוץ, והכניסה בשנית היא לפנים להתייחד עם השם יתברך, כי בפתח השנית אין כאן סלוק מבחוץ רק כניסה בפנים והפתח הראשון אינו רק הסילוק מבחוץ, ולפיכך אלו שני פתחים הם סלוק מבחוץ וכניסה בפנים לגמרי, ודבר זה מבורר.

58. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קה/ב

פתח חד מינייהו ואמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימים וחד אמר עיניו למעלה שנאמר נשא לבבנו אל כפים אדהכי אתא ר' ישמעאל בר' יוסי לגבייהו אמר להו במאי עסקיתו אמרו ליה בתפלה אמר להו כך אמר אבא המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה כדי שיתקיימו שני מקראות הללו

59. שו"ע אורח חיים - סימן צה

(ב) צריך שיכוף ראשו מעט, שיהיו עיניו למטה לארץ, ויחשוב כאילו עומד בבית המקדש, ובלבו יכוין למעלה לשמים: (ג) מניח ידו על לבו כפותיו, (פירוש כקשורין) הימנית על השמאלית, ועומד כעבד לפני רבו, באימה, ביראה ובפחד, ולא יניח ידיו על חלציו, מפני שהוא דרך יוהרא (וע"ל ריש סי' צ"ז):

60. דרשות חת"ס ח"ב ע' רפו

מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו. י"ל הכוונה שאחז"ל [יבמות ק"ה:] המתפלל צריך שיתן לבו למעלה שנא' נשא לבבנו אל כפים אל א-ל בשמים ועיניו למטה שנאמר והיה עיני ולבי שם כל הימים ועיין היטב מ"ש בזה תר"י פי' אין עומדי בברכות. ולפע"ד כי ע"כ צריכי' אנו להתפלל על חיי העה"ז ואין אדם רשאי להרעיב עצמו והוא מושבע ועומד שלא להפריד חיי הנפש מן הגוף עד שתחפץ. וכבר הארכתי בזה במקום אחר בפ"י ברכת אהבת עולם תורה ומצות חקים ומשפטים וכו'. אמנם הוא נראה גנאי וביזוי נפש לקשר נפשו למקום גבוה מעל גבוה בשעת תפלה על ככר חלת לחם א', אמנם עיקר הכוונה הוא כך שנתפלל שאותה המח' שנותן לנו ה' ית' תהי' להכנה טובה להכין לבבנו אליו כי העה"ז דומה לשער ולא נהי' כמי שפותחין לו שערי חצר המלך וסוגרי' בעדו פתחי חדרי המלך הפנימי. וזהו שיתן עיניו למטה להמשיך שפע לעה"ז אמנם יהי' לבו למעלה וזהו נשא לבבנו אשר אל כפים אותו המחשבה שאנו מחשבים על כפינו אותם נשא אל א-ל בשמים — וזהו מי יעלה בהר ה' ויקום במקום קדשו להתפלל... אשר לא נשא לשוא נפשי פי' שלא יהי' נשיאתו את נפשו למקום גבוה על מגן לשוא על ככר לחם — אך לא נשבע למרמה ג"כ שלא יתיר הקשר שבין הנשמה להגוף וע"כ ישא ברכה מאת ה' ושפעו, אך יתפלל אליו שישאו שערים ראשיהם וגם ישאו פתחי עולם לעומתם ויבוא מלך הכבוד ית"ש ולא יהי' נשיאת השערים וסתימת פתחי עולם ח"ו.

61. בית דוד סי' תע"ה

אם כן הוא יום רצון לכך אנו מתענים בו ומתפללים בו על הגלות שאנו בו זכיון שנעשה בו נס אז אפשר שיעשה לנו גם כן נס ויקובל תפלת' לינצל מהגלות לפי שמגלגלין זכות ליום זכאי... כיון שהוא יום נס ונגאלו בו צריכין אנו לבקש רחמים שיגאלנו באחרונה כבראשונה

62. ספר אור חדש עמוד סח

וכאשר גברו ידי משה בתפלתו היו גוברים ישראל וכאשר נינת ולא היה קול קול יעקב וגבר עמלק [ספר אור חדש עמוד סט] כך בתרגומו (שם) כאשר ידים ידו בעלן וגברו ישראל וכאשר ינוח וגו' והרי לך כי התפילה הוא נצחון של עמלק וזהו עניין המגילה כאשר תבין הדברים עמוקים מאוד.